

A ló is ember

(Tényállás) Szeptember 2-án, vasárnap, déli 12 óra 5 perces kezdettel sugározta a televízió 1-es programja a *Kincskereső* című folyóirat tévés különkiadását, a szegedi stúdió műsorát. A *Musztánglegenda* című film *Simai Mihály A világ legszebb lovai* című regénye nyomán készült, dramaturg: *Mucsányi János*, rendező: *Radó Gyula*. A főbb szerepeket gyerekek — *Balogh András, Tóth Judit, Lajkó Gábor, Petrovics Illés* — továbbá ifj. *Körmes Sándor, Farkas Antal, Hunyadkürthy István és Herczeg Zsolt* alakították.

(Gyermekirodalomba tevékenység) Hogy a gyermekirodalom mi, manapság mintha túl sokan tudnák. Bevallom, nemigen mernék vállalkozni definícióra. Azt viszont látom, hogy a felszínen mi minden szükségeltetik hozzá. Régi mondás, hogy kiskutva, ló, kisgyerek, elhagyott anya — garantáltan közönségsiker, s a haladó hagyomány, tudjuk továbbfejlesztendő: a felső tagozatos világának rekvizitumai e „beletenyelős” szinten (magyarázó) — indiánok, fölfedezés, kalandok, sűrű, sötét erdőben, élelmiszer, avagy kaland és romantika a köbön. Mindez stimmel is. Csak hogy a dolog ekképpen úgy fest, mintha valaki hagymás bélszint akarna készíteni, s vesz a boltban húst és hagymát, utóbbi az előzőre helyezi, kicsit süti — és kész. A végtermék jobbik esetben, ehetetlen, rosszabban biztos, hogy szakács- és inycenriogató. A

gyermeklélek ismerete, a gyermeki fantázia, az életkori sajátosságok, a szép számmal található alkotás-példák viszont olvasfélélet (is) kellene sugalljanak: nem biztos, hogy az ifjúságnak csak az, és csak úgy jó, ami és ahogyan holmi szabványosított receptkönyvekből sebtében összedobódik, lett légyen a forogtató idő akár mennyi, s az irodalmi alapanyag bármennyi. (Egyébként: a *Kincskereső* és *Simai Mihály* eddigi pályája meglehetősen bizonyítja a tételt, miszerint bizonyára nem a „hozott anyaggal” van baj.) Az úgy tehát minnyen — annál érthetlenebb.

(Fül, farok, és egyéb hiányában) Ami a Simai-regényből televízióra alkalmazva kikerekedett: szinte a tökéletes fiaskó. Ne fessegessük, hogy vasárnap délen, ebéd helyett, ugyan hány gyerek néz televíziót! Az időpontról különben sem az alkotók tehetnek (ráadásul pénteken délután a filmet normálisabb időszakban meg is ismétlik). Am, hogy alig félórán ennyire unalmas, sokszor majdhogynem értelmetlennek tűnő, dramaturgiailag ily elnagyolt alkotás szülések, már elég ok a riadalomra. A néző nem tudja, mi motiválja a lómentő akciót, amelyek úgy kuszák, ahogy vannak. Az sem sejtethető, hogyan kerül az egészbe a hadaró „indián” gyerekek, talán, mert az indián, úgy is, mint gyermekirodalmi kellék, nélkülözhetetlen. A történet zava-

Új gyógyszerek klinikai próbája

Nemzetközi farmakológiai szimpózium Szegeden

Szeged ad otthont szeptember 3. és 5. között a IX. nemzetközi klinikai farmakológiai szimpóziumnak. A háromnapos tanácskozást tegnap, hétfőn délelőtt nyitották meg a Szegedi Orvostudományi Egyetem Dóm téri oktatási épületében. A nemzetközi konferencia célkitűzéseiről és szervezeti kérdéseiről dr. Bálint Gábor egyetemi docens, az I. sz. Belgyógyászati Klinika élettani laboratóriumának vezetője, a szimpózium titkára adott tájékoztatást, a klinikai farmakológia lényegét és fontosságát dr. Varró Vince egyetemi tanár, az I. sz. Belgyógyászati Klinika igazgatója, az ülészak elnöke ismertette.

Dr. Bálint Gábor: A Német Demokratikus Köztársaság szakemberei kezdeményezték a szocialista országok klinikai dolgozó gyógyszerkutatóinak évenkénti eszmecserejét. Így született meg a nemzetközi klinikai farmakológiai szimpóziumok sorozata, melyek nyitottak a nyugati országok klinikusai számára is. Hazánkban Pécs után második alkalommal gyűlnek össze a szakemberek, hogy erősítsék kapcsolataikat, megismerjék a legfrissebb eredményeket. A mostani programnak van egy elvi és egy gyakorlati feladata. Rézint a mintegy 180 hazai és külföldi szakember —

érkeztek az NDK-ból, Csehszlovákiából, a Szovjetunióból, Bulgáriából, Lengyelországból és az NSZK-ból —, a közel kilencven előadás és poszterbemutató nyomán megismerkedik a klinikai farmakológiai vizsgálatok egyes országokban alkalmazott módszereivel, s lehetővé nyílik ezeket az eljárásokat, módszereket megismeríteni, ami erőteljesebb föllépésünk előfeltétele tágabb nemzetközi porondon. Ugyanakkor elősegíti a szellemi és anyagi potenciállal való takarékoskodást, nincsenek átfedések, párhuzamos kutatások stb. A mostani tanácskozás gyakorlati hasznosságát abban reméljük, hogy megismerjük egymás új gyógyszerkészítményeit. Azokat, amelyek bevezetés előtt állnak, s azokat, amelyek most kerülnek a klinikai kipróbálás stádiumába. Ezek az információk természetesen befolyá-

solják kereskedelempolitikánkat is. A szimpóziumon néhány összefoglaló előadást meghívott tudósok tartanak, mint például a lengyel R. J. Gryglewski vagy Eckhardt Sándor és Káldor Antal professzorok. Lesz kerekasztal-beszélgetés a gyomorfekélyes megbetegedések gyógyszereinek klinikai kipróbálásával kapcsolatos ellenőrizhetetlen faktorokról, s a gyógyszeripar határozott kívánságára foglalkozunk a klinikai farmakológiai vizsgálatok matematikai kiértékelésének módszereivel.

Dr. Varró Vince: Amikor 1785-ben az angol Withering rájött, hogy a gyűszűvirág segít a vizenyős szívbetegeken, tulajdonképpen a klinikai farmakológia tudományát művelte, azaz egy addig ismeretlen hatást szert gyógyszerként próbált ki a terápiás gyakorlatban. Kereste a hatást, sejtette, hogy eredményes szívgyógyász. Igazát tizennegy évvel később bizonyították, tudományos igényű pontosítására csak az utolsó hatvan évben került sor. Tehát klinikai farmakológiáról, azaz egy-egy új gyógyszer humán kipróbálásáról igen régóta beszélhetünk. Csak hogy ma már nem empirikus tapasztalatok a kiindulópontok, hanem tudatos és célirányos tudományos kutató tevékenység. Az egyes betegségtípusok önmaguk termelik az igényeket. Első lépésként a gyógyszeripar vegyesül tudatosan építik föl a molekulákat. Ezt követően átadják az elméleti gyógyszerintézeteknek, akik állatkísérletek sokaságán végzik a hatásvizsgálatokat. Kísérletezik ki a megfelelő adagolást, ellenőrzik a mellék- és mérgező tulajdonságokat. A következő lépésben a klinikai farmakológus megkapja a vegyületet, ismeri hatását és mellékhatását, adagolási szisztémáját, az alkalmazás módját — egyelőre csak állatokon. Az ő feladata egy hosszú kísérletorszót nyoman bebizonyítani, bevállal-e embereket? Az új gyógyszer kipróbálásának számos lépése van. El kell dönteni, milyen formában juttatja be a szervezetbe, hogy az a legoptimálisabb hatást fejtsen ki. Evekkel ezelőtt kaptak a klinikusok egy izomgörcsoldó szert. Tablettá formájában kezdődtek a kísérletek, azonban számszoros adag sem fejtette ki a kívánt hatást. Kiderült, hogy az állatkísérletek során a szert injekciós formában a tablettá hatánerőre viszont nem szívódott fel a belben.

A következő lépésben meg kell vizsgálnunk, hogyan hat az emberi szervezetre a gyógyszer? Miként reagál az idegen anyagra, milyenek az ellenintézkedések, érvényesül-e a kívánt hatás, nem készít-e valami toxikus anyagot? A következő fázisban meg kell győződni, hogyan hat a gyógyszer a szervezetre? Örök

probléma, mi azt szeretnénk, hogy egy gyógyszer egyetlen szervre, egyetlen betegségfajta fejtsen ki jótékony hatását. A valóságban ez a legtrikább. A kívánt és nem kívánt hatás közötti viszony alapvető kérdés. Előfordulhatnak megalkuvások — ha születik egy rák elleni gyógyszer, amelynek ugyan vannak kellemetlen mellékhatásai, de lényegesen hosszabbítja a beteg életét, az alkalmazás mellett döntünk. Erdekes kérdés az is, milyen a viszony az új vegyületek kínálat és a bizonyítottan hatásos gyógyszerek között. Ezer új molekulából körülbelül 2-3 új gyógyszer lesz. A végső döntésnél rendkívül fontos a kiértékelés objektívítása. Egyre határozottabb szabályok kötik a klinikai farmakológusokat — csak akkor mondhatják ki a bevezetésre az igent, ha hatásos új, a régivel hatosabb, vagy olcsóbb, helyettesítő gyógyszer lehet. A szubjektív fűggetleníteni kell a kiértékelést, úgynevezett kettős vak eljárással végzik a kipróbálást. Sem az orvos nem tudja, melyik gyógyszer melyik csoportnál alkalmazza, de a kiértékelők sem, melyik beteg kapta az új szert. Csak a végén bontunk borítékot, mely felfedi a kódrendszert. A klinikai farmakológiai vizsgálatoknak nemzetközileg megállapított fázisai vannak. Az első fázisban önként jelentkező, egészséges embereken vizsgáljuk a hatásmechanizmusokat, a másodikban kis létszámú betegcsoporton eldöntjük, érdemes-e több betegten folytatni a vizsgálatokat, a harmadik és legfontosabb szakaszban nagy létszámú betegten — ellenőrző csoportok beiktatásával — meghatározzuk az új gyógyszer helyét a terápiás folyamatban. Meg kell jegyeznem, hogy szembe kell néznünk ellenőrizhetetlen faktorokkal is. Bármennyire igyekszem hasonló emberekből álló betegcsoportot összeállítani, úgyelni a nemre, korra, vércsoportra, vérnyomásra stb. nehezen kalkulálhatom be a lelki beállítottságot, a genetikai tényezőket, a gyógyszerek lebontásáért felelős enzimek szerepét sajátosságait, egyes országokban még az etnikai csoportok különbözőségeit. Egy-egy új gyógyszer megjelenése az első időben mindig fokozza hatását. Ez az úgynevezett placebohatás. Az orvosokba vetett hit objektívum is mérhető hatásfokozást eredményez. Konfuciusz mondta: Addig add az új gyógyszert, amíg hat! Végezetül egy mondat az orvosok-kutatók felelőségéről. Egy új gyógyszer bevezetése 300-400 millió forintba kerül, s 6-8 évet igényel, s az orvosok semmi olyan kipróbálást nem végezhetnek, melyből a betegnek bármiféle kockázata, a legcsekélyebb kára lehetne.

T. L.

Bagolyra löni veszélyes

Apró történetecske, avagy tude kis magyar színlátó a nyolcvanas évek elejéről: Száz Imre író beadja a mai magyar vadászársadalomról szóló szociográfiájának kéziratát a *Magyarország felfedezése* sorozat kiadójának. Ennek két és fél esztendője. A könyvet elfogadják, de kiderül: szaklektor szükségeltetik. Ennek jelentése tele sok-sok dicsérettel, végzetül viszont: „vadászpolitikai” (?) szempontból nem bizonyos, hogy jó, ha a könyv megjelenik. Huza-vona, bonyolalom. A tavalyi téli könyvvásárra meghirdetett megjelenésbe olyannyira belepukáztak —, hogy tán az idén lesz belőle valami. Talán.

A fenti, igencsak jellemző történeti pénteken este tíz óra és éjfél között hallottam a Petőfi-adó időszerű „éjszakai érdekes magazinában”, melynek címe: *Bagoly*. A szó, tudjuk, részben a bölcsesség madarát jelent, részben magát az éjszakát, midőn az okos hurok világát éli. E kettős értelmű cím a kétórás műsor keltette, igen jó benyomásokkal ötvöződve ama felismerésre készítette: bagolyra löni nem túlzottan szerencsés. Mondhatni veszélyes. És távolról sem csupán azért, mert tudommal e kedves madár védettnek is számít a (látjuk) különben egyáltalán nem szívbarjos vadászok számára. A magyarázat jelen esetben — a Bagoly-tartalomjegyzékkel egyenlő.

Mindössze négy téma, időnként zenei bejátszások, tizenegykor hírek meg sport, no meg a kedves-játékos refrén: „ez itt a bagoly...” — és hozzá némi stilizált hurogás. Már az első fejezet parádés: a szerkesztő-műsorvezető Györfly Miklós társával, Feuer Andrással

együtt ellátogatott Dejtárra, abba a községbe, ami Szabó Zoltán ötven évvel ezelőtti, immáron klasszikus (és azóta is kiadatlan) szociográfiája, a *Cifra nyomorúság* révén lett híres, méghozzá elsősorban az ottani paraszti prostitúció ábrázolásával. Ennyi év után végigkérdezni a még élő tanúkat imponáns, izgalmas vállalkozás, sokszor kimondottan bájos emlékezésekkel, midőn ma már nyolcvan körülü mamikák huncutkodva-szépítgetve beszélnek erről-arról...

Ha már szociográfia, lépünk tovább. Mondá a bagoly, s a régi nagy művek után egy körkérdéssel megvizsgálni igyekezett a műfaj mai „apályának” okait. Megszólalt Gondos Ernő és Lázár István, Végh Antal és László-Bencsik Sándor, Moldova György és Kolosi Tamás, az MSZMP Társadalomtudományi Intézetéből. Utóbbi a szociográfiai mai sorsáról szólva „a betartás demokráciájáról” mondott ugyancsak megzívelendő dolgokat. Végh Antal pedig arról beszélt: ha a göznek utat engednek, feszültség nemigen jöhet létre — pedig megírni való akadna jócskán...

Ami a „félidős” hírek után jött, más természetű szenzációval szolgált: Járai Judit exkluzív telefonos interjú készített a Párizsban élő embergő császár, a hírhedt Bokassával. Ugyan mikor hallhatott magyar rádióhallgató élöben egy igazi örült antifantilis zsarnokot? (Pedig századunkban akad egynéhány.) Befejezésül pedig — kezdődik az iskola — egy pedagógusnőről hallhatunk rendhagyó portrét, akit egy szülő felpofozott, ő pedig mindezek ellenére, ha úgy tetszik, mindezekkel együtt — folytatja. Ugyanott, ugyanúgy.

Ennyi lett volna nagyjából a Bagoly. Jó volna hinni, hogy ezt a valóban érdekes, pompásan szerkesztett, kitűnő programot nemcsak az e sorok íróiához hasonló éjjeli baglyok hallgathatták, noha szándékoltan ily kesei e rendkívül értékes műsor. Ami éppen azért bizonyította, hogy bagolyra löni veszélyes, mert az emberi szellemre, az okosságra, a mélységre lövöldözni ugyan lehet, de hogy nem túl eredményes, azt éppen az ehhez hasonló programok bizonyítják. Ha a lövöldözők nem hiszik, úgy kell nekik.

D. L.

Kiállítás Budapesten Közgazdasági könyvek az NDK-ból

„Közgazdasági irodalom a Német Demokratikus Köztársaságból” címmel könyvkiállítás nyílt hétfőn Budapesten az NDK Kulturális és Tájékoztató Központban. A tárlaton 13 gazdasági-tudományos könyvkiadó mutatja be legújabb kötetét. A mintegy 360 kiadványból összeállított kiállítás a közgazdaságban elért legfrissebb kutatási eredményekkel ismerteti meg a látogatókat.

Mint Heinz Steinki, a berlini Közgazdasági Kiadó igazgatóhelyettese a tárlatot megelőző sajtótájékoztatón elmondotta, az NDK-ban évente ötszáz, közgazdasági kérdéssel foglalkozó könyv és kiadvány jelenik meg. A kiállításon politikai gazdaságtannal foglalkozó könyvek mellett a népgazdasági tervezés, a vezetéstudomány, az ipargazdaságtan és a szocialista üzemgazdaságtan, a számvitel és a statisztika, a

bel- és külkereskedelem, valamint az adatfeldolgozás kérdéseit tagláló köteteket is bemutatnak. A kiadók munkái között ipari tanulóknak készült tankönyvek, a szakmai tájékozódást segítő kézikönyvek, valamint népszerű tudományos ismeretterjesztő művek, szótárak és lexikonok egyaránt megtalálhatók.

A kiállított művek között nagy érdeklődésre tarthat számot az a válogatás, amelyben Marxnak, Engelsnek és Leninnek a gazdasági fejlődés alapkérdéseiről szóló írásait gyűjtötték egybe. A Számítástechnika című lexikon 4800 fogalmat tartalmaz a gyorsan fejlődő tudományág és az adatfeldolgozás területéről.

A tárlaton a berlini Közgazdasági Kiadó által közreadott folyóiratok és újságok példányait is bemutatják. A kiállítás szeptember 14-ig tekinthető meg.

Évadnyitó a szimfonikusoknál

Tegnap megtartotta évadnyitó társulati ülését a Szegedi Szimfonikus Zenekar is. Közszöntötték az új tagokat: Demeter András, Slama Csabát (hegedű), Boros Józsefet (trombita) és Nagy Zsoltot (tuba). Behán László a csellósólam vezetőjévé nevezték ki.

Az együttes 24 nagyzenekari koncertet ad ebben az évadban, többségét természetesen Szegeden, de a két fűvésőtűsük és a rézfűvés együttes is többször föllép a városon kívül is, a környező megyékben.